

РОЗДІЛ IV. ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У ВИЩІЙ ШКОЛІ

УДК 371.134:78.07:004 (045)

О. А. Барицька

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті розкрито сутність понять компетенція, компетентність, фахова компетентність учителя музики. На основі значення та ролі комп'ютерних технологій у галузі музичного мистецтва обґрунтовано необхідність формування інформаційно-комп'ютерної компетентності як складової фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

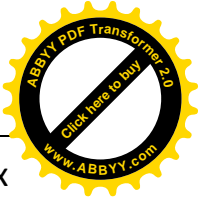
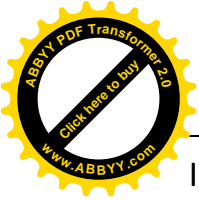
Ключові слова: *компетенція, компетентність, фахова компетентність, кваліфікація, фахова підготовка, інформаційно-комп'ютерна компетентність, комп'ютерні технології, мультимедійні технології.*

Постановка проблеми. Сьогодні інформатизація та комп'ютеризація освіти – необхідна та обов'язкова умова створення інтелектуальної бази сучасного інформаційного суспільства. Для набуття рівноправного членства в ньому, необхідно досягти певного рівня інформаційно-комп'ютерної компетентності.

Вітчизняний та зарубіжний досвід свідчить про те, що вік, з якого діти починають ознайомлення з комп'ютерними технологіями, неухильно знижується: уже в дошкільному віці малюки отримують доступ до персональних комп'ютерів та мережі Internet. Для того щоб використати переваги нового інформаційного суспільства, необхідно забезпечити сучасну систему освіти педагогами, компетентними у галузі нових інформаційних технологій. У зв'язку з цим гостро постає питання про якість відповідної підготовки вчителів.

Незважаючи на специфіку музичної педагогіки та музичного мистецтва взагалі, питання підготовки фахівців, компетентних у галузі нових інформаційних технологій, є не менш важливим і у сфері підготовки майбутніх учителів музики. Цим обумовлена *актуальність* обраної проблеми.

Аналіз актуальних досліджень. Викликають інтерес теоретичні та методичні аспекти формування фахової компетентності як характеристики рівня успішності педагогічної діяльності вчителя (Н. П. Гуральник, Л. Г. Карпова, І. А. Колесникова, М. А. Михаськова, Н. М. Мурована,

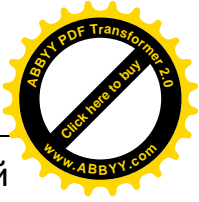
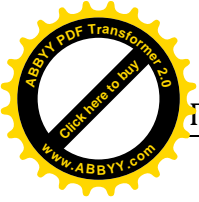
І. І. Полубоярина, Є. М. Прохорова). Питанням використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі присвятили свої праці Н. В. Апатова, Т. Л. Архіпова, В. В. Безуглий. Проблеми формування інформаційної культури майбутніх учителів розглянуто у працях О. Б. Красножон, І. М. Смирнової, І. Ю. Шахіної, О. І. Шиман. Проте аналіз праць учених свідчить про відсутність спеціальних досліджень, присвячених застосуванню інформаційно-комп'ютерної компетентності в системі фахової підготовки майбутніх учителів музики.

Мета статті – в умовах інформаційного суспільства визначити роль інформаційно-комп'ютерної компетентності як важливої структурної складової фахової компетентності майбутніх учителів музики та можливості її застосування в педагогічному процесі.

Виклад основного матеріалу. У сучасній музично-педагогічній літературі поглиблюються дискусії з приводу визначення понять «компетентність», «компетенція». Науковці пов'язують їх із стрімким розвитком музично-педагогічної науки, який обумовлює понятійну еволюцію, що не може з плином часу не враховувати динаміку сучасного наукового педагогічного пошуку. Безумовно, у практиці враховуються й підтверджені часом терміни або їх складові, але у процесі еволюції наукових понять дещо змінюються, питання термінології залишаються важливими для подальшого розвитку наукового знання [3, 78].

У педагогічній енциклопедії поняття «компетентність» пояснюється як міра відповідності знань, умінь та досвіду осіб певного соціально-професійного статусу реальному рівню складності виконуваних ними завдань, що включає, крім суто професійних знань і вмінь, які характеризують кваліфікацію, такі якості особистості, як ініціатива, співпраця, здатність працювати у групі, комунікативні здібності, вміння вчитися, оцінювати, логічно мислити, відбирати та використовувати інформацію [6, 237].

Російський науковець І. А. Колесникова тлумачить **компетентність** як проявлену на практиці здатність вирішувати професійні завдання певного класу, яка потребує наявності відповідних установок, знань, умінь, навичок, досвіду діяльності [4, 225]. У перекладі латинське *competens* (компетентний) означає «досвідчений» у певній галузі, якомусь питанні, «повноважний», «повноправний» у розв'язанні певної справи.

Термін «компетенція» існує кілька століть. Англійський тлумачний словник Webster інформує, що він виник у 1567 році. Але лише в останньому десятиріччі значення цього поняття та його вплив на освіту стали постійно зростати. «Компетенція» (від лат. *competentia*) трактується як коло повноважень організації, установи або особи; коло питань, в яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід [7, 345].

Поряд із поняттями «компетентність», «компетенція» у вітчизняній науці функціонують його смислові похідні «ключові компетентності», «професійна компетентність», «професіоналізм».

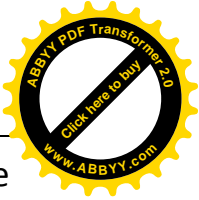
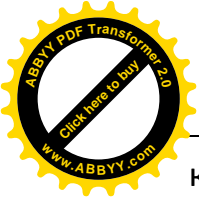
Акмеологічний словник пояснює поняття «професійна компетентність» як показник високого рівня професіоналізму, якість особистості, що включає знання та ерудицію, які дозволяють людині висувати кваліфіковані судження щодо професійної діяльності, і проявляється в успішному вирішенні професійних завдань [1, 47].

Сукупність компетенцій, які формуються у процесі опанування спеціальності і дозволяють суб'єкту якісно здійснювати фахову діяльність у сучасних умовах, утворюють професіоналізм учителя музики.

Останні десятиріччя у вітчизняній педагогічній науці, зокрема в її музично-педагогічній галузі, превалює дещо звужений підхід щодо змісту понять «професійна компетентність» та «фахова компетентність». Під фаховою компетентністю вчителя музики розуміється здатність до музично-освітньої діяльності на основі музично-педагогічних знань і вмінь, досвіду емоційно-ціннісного ставлення до явищ музичного мистецтва, відповідно до суспільних вимог та цінностей [5, 13].

Серед основних понять, які визначають якість професійно-педагогічної діяльності, крім «фахової компетентності» є «педагогічна кваліфікація». На нашу думку, вони не є синонімічними. Оскільки кваліфікація пов'язується зі стандартами виконання професійної діяльності, дипломами та сертифікатами. Вона є гарантією того, що людина, яка нею володіє, довела, що відповідає хоча б мінімальним вимогам до виконання певної діяльності. Кінцевою метою фахової підготовки повинно стати об'єднання кваліфікації та фахової компетентності.

Кваліфікована людина завжди компетентна в тому випадку, якщо потрапляє в середовище кваліфікаційних стандартів. Така ситуація є ідеальною, але часто виникає суперечність: фахівець, здобувши

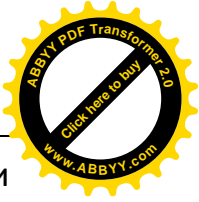
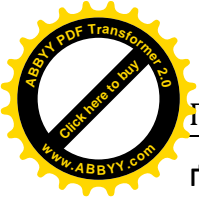
кваліфікацію (має формальне підтвердження відповідності стандартам), не є компетентним. Тобто складається ситуація, коли стандарти розходяться з реальними вимогами. Тому в сучасному динамічному суспільстві рівень кваліфікації як форми ціннісного та технологічного збагачення має підвищуватись для того, щоб забезпечити готовність учителя якісно виконувати реальні завдання, що ставить перед ним практика [2, 109–111].

Сьогодні простіше визначити, *хто* є компетентним, ніж *що* робить його таким.

Оскільки соціальні норми рухомі, ця характеристика має конкретно-історичний характер. Її змістове та структурне наповнення динамічне. Воно проявляється і може бути оцінене тільки у процесі практичної діяльності. Успішний сьогодні вчитель післязавтра може «відстати від часу». Якщо десять років назад педагог, який стабільно забезпечував високі показники навчання, навіть не володіючи комп'ютером, не викликав сумнівів відносно своєї компетентності, то сьогодні дошка чи крейда як основні «знаряддя» педагогічної діяльності стають недостатніми.

Поява комп'ютерних технологій здійснила революційні зміни у процесі культурного розвитку та передачі суспільного досвіду, які можна порівняти з появою книги. Обсяг та швидкість передачі інформації зросли в тисячі разів. Людство вступило в інформаційну еру. З'явилася нова економічна категорія – національні інформаційні ресурси. Країни стають залежними від джерел інформації, рівня розвитку та ефективності використання засобів передачі та обробки інформації.

Молодий фахівець XXI століття повинен бути компетентним у галузі комп'ютерних технологій та вміти ефективно використовувати їх у своїй професійній діяльності. Тому, на наше переконання, сьогодні інформаційно-комп'ютерна компетентність – це необхідна складова фахової компетентності сучасного вчителя музики. Крім спеціальних музично-педагогічних, вона інтегрує знання, уміння, досвід з інших предметних галузей: інформатики, фізики, звукорежисури, іноземної мови (оскільки оригінальні програмні продукти здебільшого мають англomовний інтерфейс). Спираючись на вищесказане, спробуємо запропонувати своє тлумачення фахової компетентності вчителя музики – це єдність теоретичної та практичної готовності до професійної діяльності, яка

ґрунтується на професійному світогляді та вимірюється певними критеріями і стандартами. Під «єдністю теоретичної та практичної готовності» розуміється структурований набір компетентностей фахівця.

Використання комп'ютерних та мультимедійних технологій у мистецькій освіті дає можливість: автоматизувати заняття з розвитку музичних здібностей; контролювати процес засвоєння нового матеріалу; вивчати принципи композиції, аранжування, формоутворення, досліджувати тембри, темпи та інші елементи музичної мови; створювати різноманітні довідкові системи, які виконують навчально-освітні функції. Сьогодні з'являється велика кількість навчальних CD-дисків. Комп'ютерна каталогізація дозволяє не тільки надійно зберігати музичний матеріал, але й отримувати інформацію, включаючи різноманітні параметри пошуку.

У професійному становленні майбутнього вчителя музики важливу роль відіграє його фахова підготовка, а широкий музичний кругозір становить основу повноцінного творчого життя педагога.

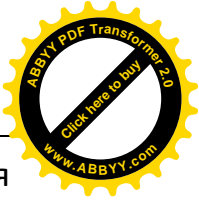
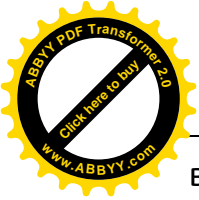
На нашу думку, всі існуючі можливості застосування комп'ютерних технологій у педагогічному процесі можна конкретизувати за двома напрямками:

1. Застосування безпосередньо на уроках музики як ефективний засіб навчання (навчальні і тестуючі програми; різноманітний звуковий матеріал для слухання музики, енциклопедичний матеріал з музичної літератури; для розвитку музичної творчості та музичних здібностей; як «репетитор», «тренажер»).

2. Використання вчителем під час підготовки до занять (для виготовлення нотного матеріалу, аранжування композицій та створення фонограм; звукового оформлення музичних заходів, вистав; виготовлення і тиражування дидактичного матеріалу; розробки навчальних презентацій і тестів; роботи з фонотекою; як інформаційний ресурс тощо).

Учитель повинен уміти не тільки орієнтуватися у масиві наявного програмного забезпечення, класифікувати його, розуміти відповідні функції, бути спроможним здійснити критичний аналіз навчально-виховних можливостей, але й передбачати освітню перспективу їх використання.

Наприклад, під час вибору навчальної музичної комп'ютерної програми педагог повинен ураховувати: а) дизайн інтерфейсу; б) способи та види контролю над процесом набуття (закріплення) знань користувачем;

в) тип програм (їх спрямованість на розвиток музичних здібностей; засвоєння матеріалу з теорії музики, гармонії, композиції; розвиток вокальних здібностей; відомості з історії музики та музичної літератури; навчання гри на музичному інструменті); г) рівень складності програмного продукту (початковий або ускладнений за обсягом та рівнем знань); д) функціональне призначення (база даних, електронний підручник, тренажери, репетитори, програми розважально-ігрового циклу).

Цим пояснюється існування різних критеріїв, які ґрунтуються на психологічних та фізіологічних характеристиках користувачів різних вікових груп. Здатність до правильного вибору програмного продукту, який відповідатиме віковим особливостям учнів, повинна входити до кола інформаційно-комп'ютерної компетентності вчителя.

З огляду на викладене, наведемо приклад окремих вимог до навчального програмного продукту з музики. Для дітей молодшого віку необхідно враховувати: 1) швидкість реагування користувача; 2) ступінь та якість візуального та слухового подразнення (графічні об'єкти повинні бути великими, яскравими); 3) зручний інтерфейс; 4) доступний виклад інформації.

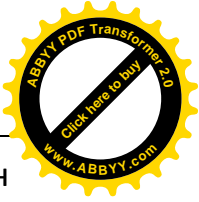
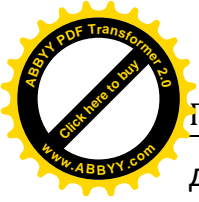
Для дітей середнього шкільного віку необхідно додати: 1) урізноманітнення матеріалу за рівнями складності (там, де це можливо); 2) застосування коротких прикладів, музичних зразків; 3) уможливлення надання допомоги та роз'яснення завдань.

Для старшокласників додаються: 1) візуальний, але більш складний інтерфейс; 2) зрозуміла навігація; 3) контроль над виконанням дій та застосування штрафних заходів.

Однак майбутні вчителі музики під час педагогічної освіти не отримують інформації та спеціальних знань, які б давали можливість аналізувати та оцінювати програмне забезпечення музичної галузі, не володіють принципами його відбору та критеріями моніторингу.

Наведемо приклади застосування комплексу складових інформаційно-комп'ютерної компетентності вчителя музики.

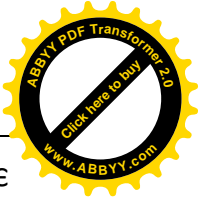
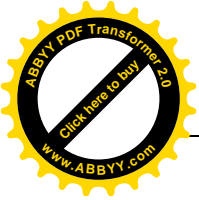
Використовуючи функціональні можливості сучасних хвильових (аудіо) редакторів, можна здійснити звукозапис та його обробку, монтаж музичного твору, зняття звукової інформації з відеофільмів, відеоконцертів, можливість компонувати аудіовізуальні твори за

допомогою синхронізації з відео тощо. Для цього педагог повинен розуміти принцип та параметри перетворення звукового сигналу у цифрову форму, добре орієнтуватися у форматах музичних файлів, уміти здійснювати їх конвертування, розуміти принцип дії та способи накладання ефектів, які покращують якість звука, вільно застосовувати процедури вирізання, вставки та мікшерування фрагментів. Сучасний педагог повинен бути спроможним зберегти результати своєї роботи та записати їх на будь-який електронний носій.

Поширення нотних редакторів на ринку музичних програмних продуктів зробило процес нотодрукування та видання нот автоматизованим, ефективним, якісним та доступним для музикантів і педагогів. Сучасні нотні редактори Finale, Sibelius дають можливість створювати та прослуховувати (з метою моніторингу) нотні партитури будь-якого ступеня складності (вокальні та хорові, для різноманітних інструментів та оркестрів), змінювати стилі виконання одного і того самого твору, що створює умови для розвитку в учнів здібностей до творчості та інтерпретації. Крім того, вони є чудовим засобом для виготовлення наочного матеріалу, оскільки підтримують можливість конвертування документів у графічний формат, а підтримка MIDI-інтерфейсу та підключення VST інструментів полегшує процес створення фонограм, дозволяє здійснити звуковий синтез. Щоб скористатися такими перевагами, майбутній учитель музики повинен оперувати інструментарієм даних програм, знати їх функціональні можливості, вміти редагувати файли графічних форматів, бути поінформованим про можливості MIDI-технологій та віртуальних інструментів.

До інформаційно-комп'ютерної компетентності майбутнього вчителя музики, на нашу думку, можна віднести вміння працювати з периферійними пристроями: сканерами, принтерами, MIDI-клавіатурою та вміння користуватися мультимедійними засобами (інтерактивні дошки, мультимедійні проектори). Згідно з визначенням О. В. Шликової, мультимедійні технології – вид комп'ютерних технологій, які об'єднують у собі як традиційну статичну візуальну інформацію (текст, графіку), так і динамічну – мову, музику, відеофрагменти, анімацію [8, 416].

Застосування комп'ютерних технологій у галузі музичної освіти, має суттєву перевагу перед традиційними формами, прийомами та методами навчання тому що дозволяє поєднувати роботу з візуальною, текстовою та аудіальною інформацією. Це сприяє:

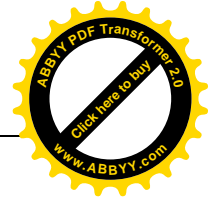
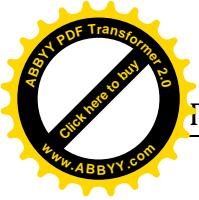
- поєднанню логічного та образного способів засвоєння інформації;
- активізації освітнього процесу за рахунок підсилення наочності;
- інтерактивній взаємодії, спілкуванню в інформаційно-освітньому середовищі.

Інтернет-технології – це ще один приклад застосування інформаційно-комп'ютерної компетентності педагогів. Адже для майбутнього вчителя музики вони насамперед є: 1) доступом до ефективно організованої та своєчасно поновлюваної бази предметних знань, каталогів нот, відео- та аудіальної інформації; 2) можливістю обміну досвідом (інтерактивні конференції, листування; електронні консультації і виступи експертів); 3) способом публікацій (електронні видання, написання спільних проектів); 4) можливістю організації дистанційного навчання.

Питання використання дистанційної форми навчання в галузі музичної освіти має свої переваги та недоліки. Дистанційне навчання сприяє розвитку навичок самостійної роботи для отримання знань і вмінь. На сучасному етапі це одна з найпоширеніших у світі форм отримання освіти. Але для її ефективного використання необхідно два взаємопов'язаних компоненти. Перший – наявність у студента засобів телекомунікаційного зв'язку з навчальним закладом (Інтернет, електронна пошта). Другий – відповідна компетентність викладача.

З огляду на це, можна висловити твердження про те, що переваги Інтернет-технологій стануть доступними для педагога за умови вільного оперування браузером, пошуковими системами, електронною поштою та іншими мережевими ресурсами.

Висновки. Наведений вище матеріал сприяє розумінню необхідності значного поширення комп'ютерних та мультимедійних технологій у галузі музичного мистецтва, що вимагає підготовки фахівців, які володіють інформаційно-комп'ютерною компетентністю та вміють ефективно застосовувати її у своїй фаховій діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акмеологический словарь / [под общ. ред. А. А. Деркача]. – М. : Изд-во РАГС, 2006. – С. 47.
2. Гуральник Н. Підвищення технологічної компетентності вчителя в умовах музично-виконавських конкурсів. Імідж сучасного педагога / Гуральник Н. – Полтава : ПОІПО, 2005. – № 9 – 10 (58–59). – С. 109–111.
3. Гуральник Н. Развитие скрипковой школы Східної Європи XX століття: історія, теорія, методика : навч.-метод. посіб. / Н. Гуральник, К. Завалко. – К. : НПУ, 2005. – С. 78.
4. Колесникова И. А. Педагогическая праксеология : учеб. пособ. [для студ. высш. пед. учеб. завед.] / И. А. Колесникова, Е. В. Титова. – М. : Академия, 2005. – С. 225.
5. Михаськова М. А. Формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання (з галузей знань)» / Михаськова М. А. – К., 2007. – С. 13.
6. Педагогика : Большая современная энциклопедия / [сост. Е. С. Рапацевич]. – Мн. : Современ. слово, 2005. – С. 237.
7. Словник іншомовних термінів / [за ред. О. С. Мельничука] / Гол. ред. Української радянської енциклопедії Академії Наук Укр. РСР. – К., 1975. – С. 345.
8. Шлыкова О. В. Культура мультимедиа : учеб. пособ. для студ. / Шлыкова О. В. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2004. – С. 416.

РЕЗЮМЕ

А. А. Барицкая. Использование информационно-компьютерной компетентности в системе профессиональной подготовки будущего учителя музыки.

В статье раскрываются суть понятий компетенция, компетентность, профессиональная компетентность учителя музыки. На основе значения и роли компьютерных технологий в области музыкального искусства обоснована необходимость формирования информационно-компьютерной компетентности как составной профессиональной подготовки будущего учителя музыкального искусства.

Ключевые слова: компетенция, компетентность, профессиональная компетентность, квалификация, профессиональная подготовка, информационно-компьютерная компетентность, компьютерные технологии, мультимедийные технологии.

SUMMARY

O. Barytska. The use of informational computer competence of the future teachers of music in the system professional training/

Such concepts as pedagogical competence, professional competence of the future teachers of music have been considered in the article. On the basis of meaning and role of computer technologies in branch of music art the necessity of creating informational computer competence as essential part of professional training of the future teachers of music Arts is proved.

Key words: competence, professional preparation, qualification, professional competence, informational computer competence, computer technologies, multimedia technologies.